

Wytyczne rekomendowane przez Generalnego Konserwatora Zabytków
przy piśmie z dnia 06.03.2019r., DOZ.6521.14.2019.DJ

Zalecenia dla opracowania projektu gospodarki drzewostanem w parkach, ogrodach i innych formach projektowanej zieleni, wpisanych do rejestru zabytków

1. Przedmiot zaleceń

Projekt gospodarki drzewostanem jest częścią programu prac konserwatorskich lub restauratorskich dla zabytkowych parków, ogrodów i innych form zaprojektowanej zieleni, wpisanych do rejestru zabytków, która wymaga uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Jest to opracowanie projektowe obejmujące różne działania i zabiegi pielęgnacyjne przy drzewostanie, stanowiące załącznik do wniosku o wydanie pozwolenia przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace konserwatorskie i restauratorskie w zabytkowych parkach, ogrodach i innych formach zaprojektowanej zieleni, Jest to opracowanie specjalistyczne, dlatego też zalecane jest, aby brali w nim udział: architekt krajobrazu, fitopatolog i doświadczony arborysta.

2. Materiały podstawowe

- Aktualna inwentaryzacja szaty roślinnej: szczegółowa, ogólna lub mieszana, ze szczegółowym opisem fitosanitarnym, wykonana na aktualnej mapie zasadniczej. W przypadku, gdy Projekt gospodarki drzewostanem jest częścią projektu budowlanego, to powinien być wykonany na kopii mapy do celów projektowych, poświadczonej za zgodność z oryginałem przez projektanta.
- koncepcja albo projekt konserwacji lub restauracji zabytku (w przypadku parków i ogrodów zalecane jest używanie określenia: projekt rewaloryzacji).

3. Zawartość projektu

Projekt gospodarki drzewostanem składa się z dwóch części: tekstowej i graficznej.

Część tekstowa powinna zawierać:

1. Informacje wstępne
  - nazwę i adres obiektu;
  - dane wykonawcy;
  - formalną podstawę opracowania;
  - określenie stanu prawnego obiektu, w tym – stanu ochrony prawnej;
  - cel i zakres opracowania;
  - datę wykonania opracowania;
  - opis występujących w obiekcie ograniczeń (np. brak dostępności poszczególnych miejsc);
  - wykaz materiałów podstawowych, archiwalnych i naukowych wykorzystanych w dokumentacji;
  - informację o ilości wykonanych egzemplarzy dokumentacji i miejscu jej przechowywania.
2. Opis stanu istniejącego, w tym krótką charakterystykę obiektu z uwzględnieniem stanu zachowania zabytkowej kompozycji zieleni.
3. Wykaz rodzajów zadań lub zabiegów w drzewostanie, przedstawiony w formie tabelarycznej opracowanej zgodnie z poniższym wzorem:

Nr inw.	Nazwa polska/ łacińska	Średnica pnia: Na wys. 130 cm	Średnica korony (m)	Wys. (m)	Opis fitosanitarny	Skala zdrowotności: 5 stopni	Rodzaje działań: P, R, W, Wl, E, Z, Ps	Zabiegi: CP-S, CP- S-W, CP- S-P
---------	---------------------------	-------------------------------------	------------------------	-------------	-----------------------	------------------------------------	---	--

Dane podstawowe: nr inwentarycyjny, nazwa polska/łacińska, średnica pnia, średnica korony, wysokość i opis fitosanitarny należy przekopiować z inwentaryzacji stanowiącej materiał podstawowy. Rodzaje przewidzianych działań i zabiegów należy określić w wyniku analizy.

Drzewa i krzewy wskazane do wycinki należy dodatkowo zestawić w osobnej tabeli. Dane dotyczące drzewostanu przeznaczonego do wycinki (obwód pnia na wysokości 130 cm i 5 cm od podstawy) należy uzupełnić w terenie.

Wzór tabeli z wykazem drzew i krzewów przeznaczonych do wycinki:

Nr inw.	Nazwa polska/ łacińska	Obwód pnia: na wys. 130 cm i 5 cm od podstawy/ lub powierzchnia krzewów (m ²)	Średnica korony (m)	Wys. (m)	Opis fitosanitarny	Rodzaje wycinki: WZ – zdrowotna lub WK – kolizja z kompozycją
---------	---------------------------	---	------------------------	-------------	-----------------------	---

Część graficzna powinna zawierać:

Rysunek, który należy wykonać w skali 1:500 lub 1:1000, 1:2000 lub w takiej skali, w jakiej została wykonana inwentaryzacja szaty roślinnej. W przypadku podziału inwentaryzacji na fragmenty w projekcie gospodarki drzewostanem należy utrzymać te podziały i przedstawić je na odpowiednio oznaczonych arkuszach. Na rysunku należy przedstawić rodzaje projektowanych działań, indywidualnie dla każdej pozycji zinwentaryzowanej szaty roślinnej.

4. Kolejność działań

1. Przeprowadzenie waloryzacji istniejącej roślinności, pod kątem stanu zdrowotnego, na podstawie opisu fitosanitarnego, zawartego w inwentaryzacji szaty roślinnej oraz na podstawie wizji w terenie (6 stopni – wzorowane w skali zdrowotności drzew według Pacyniaka i Smólskiego):

- stopień 1 – drzewa zdrowe
- stopień 2 – drzewa z posuszem drobnym i grubym (średnica konara <10 cm), z obecnością szkodników, zarówno ze świata roślinnego, jak i zwierzęcego, występujących w nieznacznym stopniu (pojedyncze osobniki); korona asymetryczna – cięcia pielęgnacyjne, w tym: CP-S, CP-P, CP-F
- stopień 3 – drzewa z posuszem drobnym i grubym powyżej 30 %, z obecnością szkodników w znaczącym stopniu; korona asymetryczna; pokrój nieznacznie zdeformowany; występują niebezpieczne rozwidlenia typu V – CP-S, CP-P, CP-F, CT-R
- stopień 4 – drzewa z posuszem drobnym i grubym powyżej 50 % i duże ubytki tkanki drzewnej; korona jest asymetryczna; występują niebezpieczne rozwidlenia typu V
- stopień 5 – drzewa martwe i zamierające (mające ponad 70 % obumarłą koronę; pień z licznymi dziuplami), w tym także drzewa stanowiące złomy i wywroty.

2. Przeprowadzenie klasyfikacji danego drzewa, krzewu lub ich grup do konkretnych działań i zabiegów

Rodzaje działań i zabiegów:

PIELĘGNACJA to część działań i zabiegów, które uwzględnia: pień, koronę, statykę drzew. Rodzaj wskazanych działań i zabiegów powinien wynikać z oceny stanu fitosanitarnego danego egzemplarza

drzewa lub krzewu, a w projekcie powinno się określić okres prowadzenia prac i częstotliwość wykonywania zabiegów.

Przyjmuje się następujący podział gałęzi według wymiarów średnicy mierzonych u nasady: pęd – do 1 cm; cienka gałąź – 1-3 cm; drobna gałąź – 3-5 cm; średnia gałąź – 5-10cm; konar – powyżej 10 cm.

Pielęgnacja obejmuje:

- **CP-S** – cięcia pielęgnacyjno-sanitarne polegające na usunięciu z drzew gałęzi i konarów martwych, chorych, połamanych (w przypadku krzewów dotyczy gałęzi) lub jemioty, a także odrostów z pnia i przy odziomku. Zalecane jest usuwanie posuszu, gdy jego opadanie stwarza zagrożenie dla otoczenia. Przeciwnie, w ustronnych zakątkach parków czy zieleńców, posusz może być pozostawiony ze względów ekologicznych. W zakresie cięć pielęgnacyjno-sanitarnych wchodzi także odmładzanie krzewów.
- **CP-S-W** – cięcia pielęgnacyjno-sanitarne weteranizujące dotyczą tylko drzew starszych – tzw. weteranów (drzew o szczególnych wartościach biologicznych, kulturowych i estetycznych ze względu na ich wiek, wymiary i stan), głównie dębów. Technika cięcia naśladuje efekt naturalnego łamania się konarów.
- **CP-S-P** – cięcia pielęgnacyjno-sanitarne prześwietlające polegające na usunięciu pędów i cienkich gałęzi wadliwie rosnących, wyłącznie o średnicy do 3 cm, w wyjątkowych wypadkach dotyczy to gałęzi drobnych do 5 cm. Prześwietlanie nie powinno zmieniać ani wysokości, ani pokroju drzewa. Nie powinno także przekroczyć 15 % objętości korony.
- **CP-F** – cięcia pielęgnacyjno-sanitarne formujące polegają na poprawie zdeformowanego pokroju drzewa (asymetryczna korona lub pokrój, wybujały wzrost), zbliżonego do jego naturalnej, zgodnie z gatunkiem formy. Dopuszcza się usuwanie pędów i drobnych gałęzi do 5 cm średnicy, powyżej zaś, do średnicy 10 cm – tylko w uzasadnionych przypadkach, np. dla uzyskania lub odtworzenia historycznych, dekoracyjnych form „topiarystycznych”, żywopłotów, szpalerów, barokowych boskietów itp. W zakresie cięć formujących wchodzi także formowanie pokroju krzewów.

REDUKCJA – cięcia techniczne

Redukcja obejmuje:

- **CT-F** – cięcia technicznie formujące mają na celu likwidowanie kolizji drzew z urządzeniami technicznymi lub obiektami budowlanymi; umożliwiają wzajemne optymalne współistnienie drzewa i będącego z nim w konflikcie obiektu; mogą także mieć na celu odsłonięcie znaków informacyjnych, utrzymanie widoczności na skrzyżowaniach dróg parkowych lub zachowanie ich skrajni.
- **CT-R** – cięcia technicznie redukcyjne to cięcia w koronie wykonywane w celu niwelacji wad budowy korony drzew (wychodzące poza granice pielęgnacji – usuwane są konary powyżej 10 cm średnicy), m.in. na skutek zaniedbań, nieprawidłowo przeprowadzonych cięć, zdeformowania w wyniku ocieniania itp. Spotykane wady budowy korony:
  - korona dwu- lub wielopniowa z ostrym rozwidleniem (typu V),
  - zaburzona statyka,
  - korona silnie asymetryczna z przesuniętym środkiem ciężkości,
  - korona zdeformowana o nienaturalnym pokroju.

Ten rodzaj cięć może być konieczny jako uzupełnienie cięć pielęgnacyjno-sanitarnych w przypadku usuwania jemioty, której gniazda wrosnięte są w grube konary. Zabiegi te nie powinny jednakże przekraczać redukcji 30 % korony.

WIĄZANIA konarów

Rozróżniamy wiązania:

- **WI-st** – statyczne
- **WI-d** – dynamiczne (elastyczne)

Wiązanie wykonuje się na 2/3 wysokości zabezpieczonego rozwidlenia. Rozróżniamy:

- wiązania pojedyncze,
- w trójkąt i jego wielokrotność,
- obwodowe.

EKSPERTYZA dendrologiczna

Ekspertyzę dendrologiczną wykonuje się w celu określenia statyki drzewa (dotyczy to głównie starodrzewu). Do wykonania ekspertyzy kwalifikuje się najcenniejszy starodrzew, ważny w układzie kompozycyjnym, który ze względu na zły stan zdrowia ma zachwianą statykę i stanowi potencjalne zagrożenie dla mienia i osób przebywających w parku.

WYCINKA

- **WZ** – wycinka ze względu na zły stan fitosanitarny, w tym także z karczowaniem – **WZk** lub z frezowaniem – **WZf**;
- **WK** – wycinka ze względu na kolizję z kompozycją (przedstawioną w koncepcji lub projekcie konserwacji lub restauracji), w tym także z karczowaniem – **WKk** lub z frezowaniem – **WKf**;
- **WS** – wycinka selekcyjna zaznaczonej grupy, w tym także z karczowaniem – **WSk** lub z frezowaniem – **WSf**.

ZABEZPIECZENIE drzew i krzewów na czas inwestycji.

Zabezpieczenie drzew musi dotyczyć wszystkich jego części: korony (związanie, podwiązanie), pnia (szalowanie, ogrodzenie) i systemu korzeniowego (metody bezrozkopowe na odcinkach chroniących korzenie drzew; wygradzanie systemu korzeniowego drzewa – co najmniej strefy rzutu korony).